

Μοίρα, Π. – Μυλωνόπουλος, Δ. (2004). «Η παράμετρος της τρομοκρατίας στο διεθνές περιβάλλον του τουρισμού» Επιστημονική Επετηρίδα Εφαρμοσμένης Έρευνας, Τ.Ε.Ι. Πειραιά, Vol. IX, No 1, σ. 121-140.

Η παράμετρος της τρομοκρατίας στο διεθνές περιβάλλον του τουρισμού

Δρ. Μοίρα Πολυξένη, Κοινωνιολόγος-Περιφερειολόγος

Δρ. Μυλωνόπουλος Δημήτρης, Νομικός-Διεθνολόγος

Τμήμα Τουριστικών Επιχειρήσεων Τ.Ε.Ι. Ηπείρου

Terrorism as a parameter in the international environment of tourism

Περίληψη

Ο τουρισμός από τη φύση του εμπεριέχει τα στοιχεία του άγνωστου και της αβεβαιότητας. Το αίσθημα αυτό καθίσταται ανασταλτικός παράγων για την ανάπτυξη του τουρισμού όταν στο διεθνές περιβάλλον είναι διάχυτη η απειλή των τρομοκρατικών επιθέσεων. Τρομοκρατία και τουρισμός είναι φαινόμενα που δεν μπορούν να συνυπάρξουν. Ο τουρισμός είναι οικονομική δραστηριότητα που απαιτεί ασφαλές πλαίσιο ανάπτυξης. Ο τουριστικός τομέας είναι εξαιρετικά ευάλωτος σε κάθε μορφή βίας που προκαλεί τρόμο στους ταξιδιώτες. Οι μορφές βίας μπορεί να έχουν ως πηγή προέλευσης είτε το πολιτικό καθεστώς είτε τις κοινωνικοοικονομικές συνθήκες της χώρας προέλευσης, ή των ενδιάμεσων σταθμών ή της χώρας υποδοχής. Η φοβία της τρομοκρατικής απειλής είναι διάχυτη σε κάθε πτυχή του τουριστικού προϊόντος και καθίσταται έντονη και διαρκής όσο διατηρείται το ασταθές διεθνές περιβάλλον που έχει διαμορφωθεί σήμερα.

Abstract

Tourism by nature includes the elements of unknown and uncertainty. This uncertainty becomes a suppressive factor for tourism growth especially when the international environment is threatened by terrorist attacks. Terrorism and tourism is phenomena that cannot coexist. The tourism is economic activity that requires a safe frame of growth. The tourist sector is exceptionally vulnerable to every form of violence that causes terror in the travellers. The forms of violence can have as source of origin the political regime or the socio-economic conditions of country of origin, or the intermediary stations or the country of reception. The phobia of terrorist threat is diffuse in each aspect of tourist product and it is rendered intense and permanent as long as is maintained the unstable international environment that has been shaped today.

τουρισμός και τρομοκρατία, τρομοκρατική απειλή, μέσα μεταφοράς, κρίση στον τουρισμό
tourism and terrorism, terrorist threat, transportation means, tourism crisis

JEL Classification L 83

1. Το διεθνές περιβάλλον του τουρισμού

Στη Συνδιάσκεψη του Ο.Η.Ε. στη Ρώμη, το έτος 1963, που είχε ως θέμα «τα διεθνή ταξίδια και ο τουρισμός», διεθνοποιείται η διαπίστωση ότι το ταξίδι είναι ανάγκη τουλάχιστον για τον κάτοικο των ανεπτυγμένων κρατών. Στη Συνδιάσκεψη αυτή τέθηκε, για πρώτη φορά, ως θέμα συζήτησης η διεθνής συνεργασία για την ανάπτυξη του παγκόσμιου τουρισμού. Η σημασία που αποκτά ο παγκόσμιος τουρισμός για την οικονομική, κοινωνική και πολιτισμική ανάπτυξη των λαών αποτυπώνεται στη Διακήρυξη της Μανίλας για το Διεθνή Τουρισμό, η οποία υπογράφηκε από 112 κράτη στις 10 Οκτωβρίου 1980¹.

Ο τουρισμός μετά το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο αποκτά μαζικό χαρακτήρα. Στη μαζικοποίηση του τουρισμού συνέβαλε η αλματώδης ανάπτυξη της τεχνολογίας των μεταφορικών μέσων (Λύτρας 1998: 80). Οι μεταφορές αποτελούν ένα σύστημα που είναι συνυφασμένο με τον ανθρώπινο πολιτισμό (Καρβούνης, 1996: 808). Το αυτοκίνητο, το λεωφορείο, ο σιδηρόδρομος, το πλοίο και το αεροπλάνο, είναι τα μέσα μεταφοράς που κατέστησαν δυνατή τη μετακίνηση των ανθρώπων και εφικτή την πρόσβαση σε οποιοδήποτε σημείο της γης. Μάλιστα στην παγκοσμιοποίηση του τουρισμού συνέβαλε ιδιαίτερα η τεχνολογική επανάσταση στον τομέα της αερομεταφοράς, που επέτρεψε την κατασκευή αεροσκαφών υψηλής ταχύτητας και μεγάλης μεταφορικής ικανότητας, μεταβάλλοντας το περιεχόμενο της έννοιας του χωρο-χρόνου.

Πέρα όμως από το στοιχείο της μαζικότητας, ο τουρισμός διακρίνεται και για το διεθνή του χαρακτήρα. Το τουριστικό φαινόμενο είναι από τη φύση του διεθνές. Για την ανάπτυξή του συνδράμουν διάφοροι παράγοντες που δρουν συγχρόνως και παράλληλα σε διαφορετικά χωρικά πεδία δηλαδή στο κρατικό, περιφερειακό και διεθνές. Ο τουρισμός ως πολυσχιδής δραστηριότητα κινητοποιεί στα στάδια της σχεδίασης, της παραγωγής, της προβολής, της διάθεσης και της κατανάλωσής του φυσικούς και ανθρώπινους πόρους που υπερβαίνουν τα σύνορα μιας χώρας. Δρα σε ένα διεθνές περιβάλλον όπου σημαντική παράμετρος για την ανάπτυξή του είναι το επίπεδο ασφάλειας που παρέχεται. Το επίπεδο ασφάλειας που επικρατεί σε ένα τουριστικό προορισμό είναι σημαντικός παράγων για τη δημιουργία ή τη διατήρηση τουριστικού ρεύματος.

Η ανάγκη για ασφάλεια εντάσσεται στο πλαίσιο των πέντε επιπέδων των ανθρώπινων αναγκών σύμφωνα με τη θεωρία του Maslow. Ο άνθρωπος έχει ανάγκη την ύπαρξη ενός ασφαλούς, σταθερού και ελεύθερου από κάθε απειλή περιβάλλοντος για να αναπτύσσει τις δραστηριότητές του (Μοίρα 2003: 82-85).

Ο τουρισμός από τη φύση του εμπεριέχει τα στοιχεία του άγνωστου και της αβεβαιότητας καθώς το άτομο καλείται να προσαρμοσθεί, σε μικρό χρονικό διάστημα, στις νέες συνθήκες του τόπου προορισμού. Προκαλείται, έτσι, στον τουρίστα ένα αίσθημα φοβίας από τη στιγμή της έναρξης του ταξιδιού. Το αίσθημα αυτό ενυπάρχει σε κάθε άτομο αλλά ο βαθμός έντασής του διαφοροποιείται ανάλογα με την προσωπικότητα του ατόμου και την επίδραση των εξωγενών παραγόντων. Το ενδογενές όμως αυτό ανθρώπινο αίσθημα της φοβίας επιτείνεται από το ασταθές πολιτικά διεθνές περιβάλλον. Μάλιστα το αίσθημα αυτό καθίσταται ανασταλτικός παράγων για την ανάπτυξη του τουρισμού όταν στο διεθνές περιβάλλον είναι διάχυτη η απειλή των τρομοκρατικών

---

¹ Ε.Ο.Τ. - Υπουργείο Εξωτερικών & Γραφείο Διεθνών Σχέσεων (1981), Η Διακήρυξη της Μανίλας για τον διεθνή τουρισμό, Αθήνα

επιθέσεων. Τρομοκρατία και τουρισμός είναι φαινόμενα που δεν μπορούν να συνυπάρξουν. Στη σημερινή εποχή της παγκοσμιοποίησης όπου τα κοινωνικοοικονομικά και πολιτικά συμβάντα δεν εγκλωβίζονται στα κρατικά πλαίσια αλλά είναι υπόθεση που αφορά όλη τη διεθνή κοινότητα, η τρομοκρατία επιτυγχάνει τη διεθνοποίηση και προβολή των αιτημάτων της μέσα από επιθέσεις που έχουν ως στόχο τουριστικούς προορισμούς ή μέσα μεταφοράς τουριστών.

2. Η παράμετρος της τρομοκρατικής απειλής στον τουρισμό

Ο τουρισμός είναι οικονομική δραστηριότητα που απαιτεί ασφαλές πλαίσιο ανάπτυξης. Ο τουριστικός τομέας είναι εξαιρετικά ευάλωτος σε κάθε μορφή βίας που προκαλεί τρόμο στους ταξιδιώτες. Οι μορφές βίας μπορεί να έχουν ως πηγή προέλευσης είτε το πολιτικό καθεστώς (Norton, 1987: 30-33, Hall and Sullivan 1996: 115) είτε τις κοινωνικοοικονομικές συνθήκες της χώρας προέλευσης (Ryan, 1993: 173-83), ή των ενδιάμεσων σταθμών ή της χώρας υποδοχής (αυξημένη εγκληματικότητα, ληστείες, επιθέσεις, φόνοι, βομβιστικές ενέργειες, ομηρίες κ.λπ.). Ανάλογα με τα χρησιμοποιούμενα κριτήρια οι μορφές βίας μπορούν να ομαδοποιηθούν (Μυλωνόπουλος 2003: 107) ως εξής:

α) σύμφωνα με το **γεωγραφικό** κριτήριο:

- ◆ αφορούν ορισμένες ευρύτερες γεωγραφικές περιοχές, που υπερβαίνουν τα όρια ενός κράτους (π.χ. η πειρατεία στη θαλάσσια περιοχή της νοτιοανατολικής Ασίας),
- ◆ αφορούν ολόκληρη τη χώρα (π.χ. Αφγανιστάν),
- ◆ περιορίζονται σε μία οριοθετημένη περιοχή, στο εσωτερικό ενός κράτους π.χ. η περιοχή των Τσιάπας στο Μεξικό (Μοίρα, 2001: 151),
- ◆ αφορούν ορισμένες υποβαθμισμένες συνοικίες των αστικών κέντρων (Ρίο ντε Τζανέιρο, Μόσχα, Νέα Υόρκη κ.λπ.)

β) σύμφωνα με το **κοινωνικό** κριτήριο:

- ◆ οφείλονται σε αντικοινωνικές συμπεριφορές και στην αυξημένη εγκληματικότητα, ιδιαίτερα σε βάρος των τουριστών (κλοπές, ληστείες, φόνοι, βιασμοί, ρατσισμός κ.λπ.).

γ) σύμφωνα με το **πολιτικό** κριτήριο:

- ◆ οφείλονται σε τρομοκρατικές απειλές ή ενέργειες για πολιτικούς, θρησκευτικούς, ή άλλους λόγους (π.χ. στην Σρι Λάνκα/Κεϋλάνη, οι αντάρτες Ταμίλ, το 1996, μετά από μια επίθεση σε τρένο, που είχε ως αποτέλεσμα το θάνατο 70 ατόμων και τον τραυματισμό 600, δήλωσαν ότι θεωρούν τον τουρισμό «οικονομικό στόχο», γεγονός που είχε ως αποτέλεσμα η χώρα να θεωρείται ως ανασφαλής τουριστικός προορισμός (Μοίρα, 2000: 175), ή η σφαγή στο Λούξορ, στις 17/11/1997 που είχε ως αποτέλεσμα το θάνατο 62 (από τους οποίους 58 τουρίστες) και τον τραυματισμό 26 ατόμων, προκάλεσε την ανάσχεση του τουριστικού ρεύματος προς την Αίγυπτο (Μοίρα, 2001: 39).

δ) σύμφωνα με το **γεωπολιτικό** κριτήριο:

- ◆ προκύπτουν από την γενικότερη πολιτικο-οικονομική κατάσταση της χώρας, (αστάθεια πολιτικού καθεστώτος, εμφύλιος πόλεμος, έντονη αντίδραση μειονοτήτων, καθεστώς που δεν

ευνοεί τον τουρισμό, κ.λπ.) ή της ευρύτερης περιοχής (π.χ. η περιοχή της πρώην Γιουγκοσλαβίας (Μοίρα, 1999: 273).

Η πιο σημαντική από αυτές τις μορφές βίας είναι η απειλή τρομοκρατικών επιθέσεων σε τουριστικούς στόχους. Η τρομοκρατική αυτή απειλή έχει ως στόχο τον τουρισμό διότι οι τουρίστες προέρχονται κατά κανόνα από αναπτυγμένα κράτη και ο τουρισμός θεωρείται σύμβολο του καπιταλισμού. Ο τουρισμός είναι δραστηριότητα που υποστηρίζεται από το κράτος και η τρομοκρατική επίθεση σε τουριστικό προορισμό στοχεύει στην πραγματικότητα στην υπονόμηση της κυβέρνησης του κράτους (Ryan 1993: 180). Μάλιστα οι τρομοκρατικές επιθέσεις αποτελούν μέσο προβολής της δράσης των τρομοκρατικών ομάδων καθόσον αυτές τυγχάνουν δημοσιότητας από τα διεθνή μέσα ενημέρωσης (Richter and Waugh 1986: 230-238, Weimann and Winn 1994: 140-145).

Η τρομοκρατική απειλή εναντίον του τουρισμού εκδηλώνεται σε προορισμούς και μέσα μεταφοράς όπου συνήθως παρατηρείται το στοιχείο της μαζικότητας. Η μαζικότητα των τουριστών προσδίδει μεγαλύτερη δημοσιότητα στις τρομοκρατικές ενέργειες. Έτσι χώροι εστίασης, διαμονής και αναψυχής και μέσα μεταφοράς που εξυπηρετούν το μαζικό τουρισμό εγκυμονούν υψηλό κίνδυνο τρομοκρατικής απειλής.

2.1. Η τρομοκρατική απειλή στους χώρους εστίασης

Οι επιχειρήσεις εστίασης δηλ. εστιατόρια, κέντρα διασκέδασης, καφετέριες, μπαρ, κ.λπ. είναι χώροι που προσελκύουν το ενδιαφέρον των τουριστών, ιδιαίτερα στο μαζικό τουρισμό οι αλυσίδες καταστημάτων, όπου προσφέρεται τυποποιημένο φαγητό (φαστ φουντ).

Οι πολυσύχναστοι χώροι γίνονται στόχοι τρομοκρατικών ομάδων. Από τη μελέτη των περιπτώσεων προκύπτει ότι το σύνθημα μέσο απειλής είναι η τοποθέτηση εκρηκτικού μηχανισμού.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1. Τρομοκρατικές επιθέσεις σε εστιατόρια, κέντρα διασκέδασης κ.λπ.

	Χώρα / περιοχή	ημερομηνία	τύπος επίθεσης	τρομοκρατική Οργάνωση	τραυματίες	νεκροί
ΕΣΤΙΑΤΟΡΙΟ						
1.	Γαλλία / Παρίσι	27/9/1990	χειροβομβίδα	άγνωστοι	15	1
2.	Ινδία / Νέο Δελχί	23/4/1992	βόμβα	άγνωστοι	15	0
3.	Γερμανία / Βερολίνο	17/9/1992	πυροβολισμοί	άγνωστοι	0	4
4.	Αίγυπτος / Κάιρο	26/2/1993	βόμβα	άγνωστοι	18	3
5.	Ελλάδα / Ρόδος Λίνδος	11/7/1994	βόμβα	άγνωστοι	2	0
6.	Ινδία / Νέο Δελχί	21/11/1995	βόμβα	Jammu and Kashmir	22	0
7.	Μπαχρέιν	4/3/1996	εκρηκτικός μηχανισμός	απ. Παλαιστίνης	0	7
8.	Ισραήλ / Τελ Αβίβ	21/3/1997	βόμβα	Χαμάς	48	3
9.	Γερμανία / Bad Vilbel	21/3/1997	βόμβα	Κούρδοι	1	0
10.	Ουγκάντα / Καμπάλα	4/4/1998	χειροβομβίδα	άγνωστοι	10	1
11.	Ν. Αφρική / Κέιπ Τάουν	25/8/1998	βόμβα	Qibla	26	2
12.	Μ. Βρετανία / Λονδίνο	30/4/1999	βόμβα	άγνωστοι	65	3
13.	Ν. Αφρική / Κέιπ Τάουν	28/11/1999	βόμβα	Qibla	46	0
14.	Λάος / Βιεντιάν	31/3/2000	βόμβα	άγνωστοι	9	0
15.	Γαλλία / Βρετάνη	19/4/2000	βόμβα	επαναστατικός στρατός της Βρετάνης	0	1
16.	Ν. Αφρική / Κέιπ Τάουν	18/10/2000	βόμβα	άγνωστοι	4	0
17.	Ισραήλ / Ιερουσαλήμ	30/10/2000	βόμβα σε αυτοκίνητο	Χαμάς	130	15
18.	Ισραήλ Mehola	22/12/2000	βόμβα σε αυτοκίνητο	Παλαιστινιακή Τζιχάντ	5	0
19.	Ισραήλ / Ιερουσαλήμ	9/9/2001	βόμβα σε αυτοκίνητο	Χαμάς	130	15
20.	Κίνα / Χ'σιάν	15/12/2001	βόμβα	άγνωστοι	30	1
21.	Ισραήλ / Τελ Αβίβ	5/3/2002	πυροβολισμοί	μάρτυρες Al Aqsa	31	3
22.	Ισραήλ / Ιερουσαλήμ	9/3/2002	βόμβα	Χαμάς	50	11
23.	Ισραήλ	27/5/2002	βόμβα	μάρτυρες Al Aqsa	57	2

ΠΗΓΗ: International Policy Institute for Counter-Terrorism (ICT). Επεξεργασία στοιχείων-απεικόνιση
Δρ. Πολυξένη Μοίρα

2.2. Η τρομοκρατική απειλή στους χώρους διαμονής

Η διαμονή των τουριστών στους χώρους υποδοχής ικανοποιείται μέσα από τα τουριστικά καταλύματα, ο τύπος των οποίων διαφοροποιείται ανάλογα με τη μορφή φιλοξενίας που παρέχουν π.χ. ξενοδοχεία, ξενώνες, κ.λπ. Ιδιαίτερη μορφή φιλοξενίας είναι το Ολυμπιακό χωριό δηλαδή το σύνολο των εγκαταστάσεων που φιλοξενούν τους αθλητές και τους συνοδούς τους που συμμετέχουν στις μεγάλες αθλητικές διοργανώσεις

2.2.1. Ξενοδοχεία

Στη βιομηχανία της φιλοξενίας, από την πληθώρα των τουριστικών καταλυμάτων που χρησιμοποιούνται για τη διαμονή των τουριστών την πρώτη θέση στο μαζικό τουρισμό κατέχουν οι μεγάλες ξενοδοχειακές εγκαταστάσεις (Ηγουμενάκης 1997: 120-128). Λόγω του πολυπληθούς των τουριστών που φιλοξενούν, τα μεγάλα ξενοδοχειακά συγκροτήματα είναι ευάλωτα στην τρομοκρατική απειλή. Έτσι τα ξενοδοχεία γίνονται συχνά στόχοι τρομοκρατικών επιθέσεων με πολύνεκρα αποτελέσματα. Ο επικρατέστερος τύπος τρομοκρατικής επίθεσης είναι η βομβιστική ενέργεια. Οι σημαντικότερες τρομοκρατικές επιθέσεις σε ξενοδοχειακές μονάδες σε ολόκληρο τον κόσμο τις τελευταίες δεκαετίες απεικονίζονται στον Πίνακα 2.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2. Τρομοκρατικές επιθέσεις σε ξενοδοχεία 1986-2003

	Χώρα / περιοχή	ημερομηνία	τύπος επίθεσης	τρομοκρατική Οργάνωση	τραυματίες	νεκροί
ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ						
1.	Υεμένη / Άντεν	29/12/1992	βόμβα	άγνωστοι	1	1
2.	Περου / Λίμα	24/5/1995	βόμβα σε αυτοκίνητο	φωτεινό μονοπάτι	30	4
3.	Αιθιοπία / Αντις Αμπέμπα	18/1/1996	βόμβα	άγνωστοι	20	4
4.	Μπαχρέιν / Μανάμα	11/2/1996	βόμβα	άγνωστοι	3	0
5.	Αιθιοπία / Αντίς Αμπέμπα	1/8/1996	βόμβα	άγνωστοι	17	2
6.	Τουρκία / Κωνσταντινούπολη	17/11/1996	εμπρησμός	Τουρκική Τζιχάντ	40	17
7.	Αιθιοπία / Χαράρε	11/2/1997	χειροβομβίδα	άγνωστοι	7	1
8.	Κούβα / Αβάνα	12/7/1997	βόμβα	άγνωστοι	3	0
9.	Κούβα / Κοπακαμπάνα	4/9/1997	βόμβα	άγνωστοι	0	1
10.	Σρι Λάνκα / Κολόμπο	15/10/1997	βόμβα	Ταμίλ	110	18
11.	Ισπανία / Ρόσας	13/3/2001	βόμβα σε αυτοκίνητο	Βάσκοι	3	1
12.	Καμπότζη / Πνομ Πενχ	4/7/2001	βόμβα	άγνωστοι	12	2
13.	Κένυα / Μομπάσα	28/11/2002	βόμβα σε αυτοκίνητο	Αλ Κάιντα	60	13

ΠΗΓΗ: ICT. Επεξεργασία στοιχείων-απεικόνιση Δρ. Πολυξένη Μοίρα

2.2.2. Ολυμπιακό χωριό.

Πέραν όμως από τα ξενοδοχεία στόχοι τρομοκρατικών επιθέσεων γίνονται και οι Ολυμπιακές εγκαταστάσεις που φιλοξενούν αθλητές και συνοδούς των εθνικών ομάδων που συμμετέχουν στους Ολυμπιακούς Αγώνες. Επίσης στόχοι γίνονται και οι ανάλογες εγκαταστάσεις που φιλοξενούν αθλητές και συνοδούς σε μεγάλα αθλητικά γεγονότα όπως Παγκόσμιο Πρωτάθλημα Ποδοσφαίρου, Πανευρωπαϊκοί Αγώνες Στίβου κ.λπ.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα τέτοιου αιματηρού επεισοδίου υπήρξε η Ολυμπιάδα του Μονάχου το 1972. Μια ομάδα τρομοκρατών της οργάνωσης Μαύρος Σεπτέμβρης εισέβαλε στα καταλύματα διαμονής της Ισραηλινής Ολυμπιακής Αποστολής κατά τη διάρκεια των Ολυμπιακών Αγώνων του Μονάχου. Οι τρομοκράτες εκτέλεσαν δύο αθλητές και κράτησαν 9 όμηρους απαιτώντας την απελευθέρωση 234 Αράβων και Γερμανών τρομοκρατών που κρατούντο στο Ισραήλ και τη Δυτική Γερμανία. Κατά τη διάρκεια της επιχείρησης απελευθέρωσης των ομήρων σκοτώθηκαν οι τρομοκράτες αλλά και οι 9 αθλητές-όμηροι².

2.3. Η τρομοκρατική απειλή στους χώρους αναψυχής

Οι χώροι αναψυχής οποιασδήποτε μορφής είναι ευάλωτοι στις τρομοκρατικές επιθέσεις καθώς σ' αυτούς συγκεντρώνεται μεγάλος αριθμός ανθρώπων. Ιδιαίτερη τρωτότητα στην τρομοκρατική απειλή ενέχουν οι κλειστοί χώροι που φιλοξενούν πολιτιστικές και καλλιτεχνικές εκδηλώσεις αντιπροσωπευτικές της τοπικής κουλτούρας. Αυτοί οι χώροι προσελκύουν το ενδιαφέρον των τουριστών και σε πολλές περιπτώσεις το ακροατήριο είναι αποκλειστικά «τουριστικό» και πολυεθνικό. Τέτοιες εκδηλώσεις είναι διάφορες θεατρικές και χορευτικές παραστάσεις, συναυλίες, φεστιβάλς, κ.λπ.

Την 12 Οκτωβρίου 2002, στο Μπαλί της Ινδονησίας, εξερράγη βόμβα σ' ένα από τα πιο πολυσύχναστα και δημοφιλή στους τουρίστες clubs. Περίπου 190 άτομα σκοτώθηκαν. Απ' αυτούς οι περισσότεροι ήταν Αυστραλοί τουρίστες, αλλά υπήρχαν και Αμερικανοί, Βρετανοί, Σουηδοί, Γερμανοί, Γάλλοι, Ολλανδοί, Κορεάτες κ.α. Οι συνέπειες για την τουριστική αγορά της χώρας υπήρξαν αρνητικές. Η σημαντικότερη επίπτωση ήταν η απώλεια του χαρακτηρισμού του νησιού ως ειρηνικού παράδεισου, ιδανικού για σέρφινγκ χαρακτηρισμού που είχε διατηρήσει για τρεις δεκαετίες.³ Το γεγονός αυτό προκάλεσε κατακόρυφη πτώση του τουρισμού, με συνέπεια την απώλεια συναλλαγματικών εσόδων, την απώλεια θέσεων εργασίας κ.λπ.

Χαρακτηριστική είναι επίσης η τρομοκρατική επίθεση που εκδηλώθηκε τον Οκτώβριο του 2002 στο θέατρο της Μόσχας όταν περίπου 40 Τσετσένοι κράτησαν ως όμηρους περίπου 700 θεατές απειλώντας να τους εκτελέσουν αν η κυβέρνηση της Ρωσίας δεν αναγνώριζε την ανεξαρτησία της Τσετσενίας⁴. Ανάμεσα στους ομήρους υπήρξαν και αρκετοί τουρίστες Αμερικανοί,

---

² Calahan, Alexander B. (April 1995), "Countering terrorism: the Israeli response to the 1972 Munich Olympic massacre and the development of independent covert action teams" Thesis submitted to the Faculty of the Marine Corps Command and Staff College.

³ Nesmith, Jeff, Globalization, Tourism, and Terrorism: The Formation of a Global Community, in <http://www.stanford.edu/>

⁴ Seven freed from Moscow theater, Friday, October 25, 2002, Gunmen release chilling video,

Βρετανοί, Αυστραλοί, Ολλανδοί κ.λπ. Η κατάληψη έληξε αιματηρά μετά την επέμβαση των ρωσικών δυνάμεων καταστολής. Κατά τη διάρκεια της επιχείρησης έχασαν τη ζωή τους τουλάχιστον 90 όμηροι⁵.

2.4. Η τρομοκρατική απειλή στα μέσα μεταφοράς

Τα μέσα μαζικής μεταφοράς συχνά γίνονται στόχοι τρομοκρατικών επιθέσεων. Συχνά τουριστικά λεωφορεία, σιδηρόδρομοι, αεροπλάνα, επιβατηγά πλοία και κρουαζιερόπλοια τίθενται στο στόχαστρο των τρομοκρατικών ομάδων. Η τρομοκρατική απειλή στα μέσα μαζικής μεταφοράς εκδηλώνεται είτε με τη μορφή της πειρατείας, είτε με την τοποθέτηση εκρηκτικού μηχανισμού, είτε με την απειλή της χρήσης βιολογικών όπλων.

2.4.1. Η τρομοκρατική απειλή σε αεροδρόμια και σε αεροπλάνα

Το αεροπλάνο αποτελεί ένα από τα πιο δημοφιλή μέσα μεταφοράς καθώς εξασφαλίζει τη μετάβαση στον προορισμό με ταχύτητα, ασφάλεια και σχετικά μικρό κόστος. Το αεροπλάνο εξασφαλίζει την ταχύτητα στη μετάβαση και προτιμάται ιδιαίτερα όταν πρόκειται να διανυθούν μεγάλες αποστάσεις.

Τα αεροδρόμια από την ίδια τη φύση τους, ως χώροι συγκέντρωσης μεγάλου αριθμού ανθρώπων διαφορετικών εθνοτήτων, αποτελούν στόχους βομβιστικών επιθέσεων. Η τρωτότητα των αεροδρομίων οδηγεί στη λήψη αυστηρών μέτρων ασφαλείας που προκαλούν συχνά την ταλαιπωρία των επιβατών (Raymond Bar-on, 1996: 159).

Στις δεκαετίες του 1970 και του 1980 ήταν συχνό το φαινόμενο της αεροπειρατείας για πολιτικούς κυρίως λόγους, δηλ. της κατάληψης επιβατηγού αεροσκάφους από ομάδα ενόπλων ατόμων και η κατεύθυνσή του σε άλλο προορισμό είτε για την αίτηση πολιτικού ασύλου, είτε για την εκβίαση της απελευθέρωσης κάποιων πολιτικών κρατουμένων.

Ενδεικτικά αναφέρονται ορισμένα από τα πλέον θανάσιμα συμβάντα της περιόδου αυτής:

- ◆ Η επίθεση τρομοκρατών σε αεροπλάνο της Pan Am στη Ρώμη στις 17/12/1973, κατά τη διάρκεια της επιβίβασης, που είχε ως αποτέλεσμα το θάνατο 30 από τους 177 επιβαίνοντες⁶.
- ◆ Η αεροπειρατεία σε αεροσκάφος της TWA Trans World Airlines σε πτήση από την Αθήνα προς τη Ρώμη, στις 14/6/1985, που είχε ως αποτέλεσμα τη σύλληψη και κράτηση 153 ατόμων από τους αεροπειρατές επί αρκετές ημέρες⁷.
- ◆ Η έκρηξη βόμβας στις 23/6/1985, σε αεροσκάφος της Air India, κατά τη διάρκεια της πτήσης από τον Καναδά στη Βομβάη, που είχε ως αποτέλεσμα το θάνατο των 307 επιβατών και των 22 μελών του πληρώματος⁸.

Friday, October 25, 2002 in <http://edition.cnn.com>

⁵ Russian troops storm Moscow theater. Minister: Many lives saved, Saturday, October 26, 2002 in <http://edition.cnn.com> and <http://www.cbsnews.com>

⁶ www.airsafe.com

⁷ www.crashdatabase.com

⁸ www.airsafe.com

- ♦ Η απόπειρα κατάληψης αεροσκάφους Boeing 747-100 της Pan Am στο αεροδρόμιο του Καράτσι, την 5/9/1986, που είχε ως αποτέλεσμα το θάνατο 16 επιβατών⁹.
- ♦ Η έκρηξη βόμβας σε αεροσκάφος της Pan Am, στο αεροδρόμιο Χήθροου, την 21/12/1988, κατά τη διάρκεια της αναμονής για απογείωση προς Ν. Υόρκη, που είχε ως αποτέλεσμα το θάνατο των 243 επιβατών, των 16 μελών του πληρώματος και 11 ανθρώπων που βρίσκονταν στους γύρω χώρους¹⁰.

Αν και στην τελευταία δεκαετία έχουν μειωθεί οι τρομοκρατικές επιθέσεις σε αεροδρόμια και αεροσκάφη, εξακολουθούν να εκδηλώνονται. Ενδεικτικός είναι ο παρακάτω πίνακας 3.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3. Τρομοκρατικές επιθέσεις σε αεροδρόμια και αεροπλάνα 1990-2003

	ΧΩΡΑ / ΠΕΡΙΟΧΗ	ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ	ΤΥΠΟΣ ΕΠΙΘΕΣΗΣ	ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ	ΤΡΑΥΜΑΤΙΕΣ	ΝΕΚΡΟΙ
ΑΕΡΟΔΡΟΜΙΑ						
1.	Περού / Λίμα	24/7/1992	βόμβα	άγνωστοι	5	0
2.	Αλγερία / Αλγέρι	26/8/1992	βόμβα	άγνωστοι	128	12
3.	Ν. Αφρική / Γιοχάνεσμπουργκ	27/4/1994	βόμβα σε αυτοκίνητο	άγνωστοι	16	0
4.	Ισπανία	20/7/1996	βόμβα	Βάσκοι	35	0
5.	Ιαπωνία / Τόκιο	2/2/1998	βόμβα	Chukaku-ha	1	0
6.	Κολομβία	25/11/1998	βόμβα σε αυτοκίνητο	άγνωστοι	9	0
7.	Ινδία / Σριναγκάρ	17/1/2001	χειροβομβίδα	Lashkar e-Toiba	8	0
8.	Δυτική Όχθη	27/8/2001	χειροβομβίδα	Μέτωπο Απ. Παλαιστίνης	0	1
9.	Διεθνές αεροδρόμιο Λ.Α.	4/7/2002	πυροβολισμοί	άγνωστοι	4	2
ΑΕΡΟΠΛΑΝΑ						
1.	Νίγηρας / Νιαμέι	25/10/1993	πειρατεία	άγνωστοι	0	2
2.	Παναμάς	19/7/1994	βόμβα	άγνωστοι	0	21
3.	Φιλιππίνες	11/12/1994	βόμβα	Αλ Κάιντα	10	1
4.	Φιλιππίνες	11/12/1994	βόμβα	Abu Sayyaf Group	10	1
5.	Γαλλία / Μασσαλία	24/12/1994	πειρατεία	ένοπλες ισλαμικές ομάδες	0	7
6.	Τουρκία / Άδανα	30/10/1998	πειρατεία	Κούρδοι	0	1
7.	αεροδρόμιο Κατμαντού / Νεπάλ	24/12/1999	πειρατεία	Harakat u Mujahedin	0	1
8.	Τουρκία / Κων/λη	15/3/2001	πειρατεία	άγνωστοι	1	0
9.	πτήση Παρίσι-Μαϊάμι	23/12/2001	πειρατεία	Αλ Κάιντα	2	0

ΠΗΓΗ: ICT. Επεξεργασία στοιχείων-απεικόνιση Δρ. Πολυξένη Μοίρα

⁹ www.airsafe.com

¹⁰ www.crashdatabase.com

2.4.2. Η τρομοκρατική απειλή σε σιδηροδρομικούς σταθμούς και σε σιδηροδρόμους

Στο 19^ο αιώνα και στις αρχές του 20^{ου} αιώνα τα τρένα διαδραμάτισαν ένα σημαντικό ρόλο στην τουριστική μετακίνηση. Στο δεύτερο ήμισυ του 20^{ου} αιώνα οι τεχνολογικές εξελίξεις στην αεροπλοΐα περιόρισαν τη χρήση των σιδηροδρόμων. Με την εμφάνιση όμως των σιδηροδρόμων υψηλών ταχυτήτων (high-speed rail), κατέστη δυνατή η ταχύτερη μετακίνηση των επιβατών με αποτέλεσμα να προσελκύσουν ως μέσο μεταφοράς το ενδιαφέρον των τουριστών¹¹.

Τα High Speed Trains μείωσαν το χρόνο ταξιδιού σε διαδρομές σε ποσοστό 80% από το 1914.¹² Με τα περίφημα TGV τρένα η διαδρομή Παρίσι - Νίκαια γίνεται σε 2 ώρες και 55' από 15 ώρες και 59' το 1914. Αντίστοιχα το ταξίδι Μασσαλία – Λονδίνο διαρκεί μόλις 7 ώρες και 28' έναντι 22 ώρες και 27' το 1914. Αντίστοιχα οι ιαπωνικοί σιδηρόδρομοι, οι ονομαζόμενοι «bullet trains» καλύπτουν την απόσταση Χιροσίμα – Kokura (192 χλμ.) σε 44 λεπτά με μέση ταχύτητα 261,8 χλμ/ώρα.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4. Οι ταχύτεροι σιδηρόδρομοι παγκοσμίως (μέση ταχύτητα πάνω από 150 χλμ/ώρα)

α/α	ΧΩΡΑ	ΑΠΟ	ΠΡΟΣ	ΑΠΟΣΤΑΣΗ (σε km)	ΤΑΧΥΤΗΤΑ (km/h)
1	Ιαπωνία	Hiroshima	Kokura	192.0	261.8
2	Γαλλία	Valence TGV	Avignon TGV	129.7	259.4
3	Διεθνές	Brussels Midi	Valence TGV	831.3	242.1
4	Ισπανία	Madrid P Atocha	Sevilla	470.5	209.1
5	Γερμανία	Stendal	Wolfsburg	76.2	190.4
6	Μ. Βρετανία	York	Stevenage	259.0	182.8
7	Σουηδία	Skövde	Södertälje	277.0	173.1
8	Η.Π.Α.	Baltimore	Wilmington	110.1	165.1
9	Ιταλία	Roma	Firenze	261.0	166.6
10	Φινλανδία	Salo	Karjaa	53.1	151.7
11	Κίνα	Guangzhou Dong	Shenzhen	139.0	151.6

ΠΗΓΗ: World Rail Speed Survey 2001 <http://www.railwaygazette.com/2001>

Την τάση επιστροφής του ανθρώπου στη χρήση του σιδηρόδρομου ως μέσου μεταφοράς ενδεχομένως να αναστρέψουν τρομοκρατικές επιθέσεις που εκδηλώθηκαν είτε σε σταθμούς, είτε σε συρμούς. Χαρακτηριστικά παραδείγματα τρομοκρατικών επιθέσεων είναι:

Η τρομοκρατική επίθεση της 11ης Μαρτίου 2004 που εκδηλώθηκε στη Μαδρίτη. Οι τρομοκράτες πυροδότησαν μια σειρά από βόμβες που είχαν τοποθετηθεί σε συρμούς του σιδηροδρομικού δικτύου της πόλης. Η επίθεση είχε ως αποτέλεσμα το θάνατο 190 ατόμων και τον τραυματισμό 1.400.

Επίσης στις 20 Μαρτίου του 1995 εκδηλώθηκε τρομοκρατική επίθεση στο μετρό του Τόκιο στην Ιαπωνία. Οι τρομοκράτες απελευθέρωσαν δηλητηριώδες αέριο που προκάλεσε το θάνατο σε 12 άτομα και τον τραυματισμό 5.000¹³.

¹¹ <http://www.o-keating.com/hsr/>

¹² World Speed Survey, published in the October 2001, issue of Railway Gazette International.

¹³ www.ict.org.il

ΠΙΝΑΚΑΣ 5. Τρομοκρατικές επιθέσεις σε τρένα και μετρό 1986-2003

	ΧΩΡΑ / ΠΟΛΗ	ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ	ΤΥΠΟΣ ΕΠΙΘΕΣΗΣ	ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ	ΤΡΑΥΜΑΤΙΕΣ	ΝΕΚΡΟΙ
ΤΡΕΝΟ						
1.	Αζερμπαϊτζάν / Μπακού	2/2/1994	βόμβα	άγνωστοι	0	5
2.	Αίγυπτος / Asyut	19/2/1994	πυροβολισμοί	Al-Gamaa al Ismamiyya	4	0
3.	Αίγυπτος	12/1/1995	πυροβολισμοί	Al-Gamaa al Ismamiyya	6	0
4.	Αίγυπτος / Asyut	23/2/1995	βόμβα	Al-Gamaa al Ismamiyya	11	0
5.	Γαλλία / Παρίσι	25/7/1995	βόμβα	άγνωστοι	86	7
6.	Γαλλία / Παρίσι	17/8/1995	βόμβα	άγνωστοι	17	0
7.	Αίγυπτος / Ασουάν	8/11/1995	πυροβολισμοί	Al-Gamaa al Ismamiyya	3	0
8.	Γαλλία / Παρίσι	3/12/1996	βόμβα	άγνωστοι	86	4
9.	Ινδία / Ουτάρ Πραντές	1/10/1997	βόμβα	ένοπλη Ισλαμική ομάδα	38	2
10.	Αλγερία / Tirat	23/2/1998	βόμβα	άγνωστοι	25	18
11.	Ινδία	22/6/1999	βόμβα	άγνωστοι	59	10
12.	Πακιστάν / Χαιντεραμπάντ	16/7/2000	βόμβα	άγνωστοι	30	10
13.	Πακιστάν / Quetta	23/7/2000	χειροβομβίδα	άγνωστοι	3	0
ΜΕΤΡΟ						
1.	Ιαπωνία / Τόκιο	20/3/1995	χημικά	Aum Shinrikyo	5000	12
2.	Γαλλία / Παρίσι	3/12/1996	βόμβα	άγνωστοι	86	4

ΠΗΓΗ: ICT. Επεξεργασία στοιχείων-απεικόνιση Δρ. Πολυξένη Μοίρα

2.4.3. Η τρομοκρατική απειλή σε λιμάνια και σε θαλάσσια μέσα μεταφοράς

Η κρουαζιεροπλοΐα συνδέει την ψυχαγωγία του επιβάτη στο πλοίο με την επίσκεψή του σε ένα ή περισσότερα κοσμοπολίτικα λιμάνια, ικανοποιώντας την ανάγκη για γνωριμία με νέους τόπους και επαφή με πολιτισμούς (Μυλωνόπουλος 2004: 108-111). Το σύγχρονο κρουαζιερόπλοιο προσφέρει στον επιβάτη, θάλασσα, ήλιο, ψυχαγωγία και υπηρεσίες που διαφοροποιούνται από την απλή θαλάσσια μεταφορά που προσφέρει το επιβατηγό πλοίο.

Τα κρουαζιερόπλοια αποτελούν σήμερα ένα δημοφιλή τρόπο διακοπών για πολλούς ανθρώπους. Πριν από 10 περίπου χρόνια το μεγαλύτερο κρουαζιερόπλοιο έφθανε τους 70.000 κ.ο.χ. Σήμερα έχουν ναυπηγηθεί μια σειρά από κρουαζιερόπλοια χωρητικότητας 140.000 κ.ο.χ που μεταφέρουν πάνω από 5.000 επιβάτες και πλήρωμα.

Έτσι τα κρουαζιερόπλοια γίνονται στόχοι τρομοκρατικών ομάδων καθόσον μια τρομοκρατική επίθεση σε αυτά μπορεί να επιφέρει το θάνατο σε μεγάλο αριθμό ανθρώπων.

Η περισσότερο γνωστή τρομοκρατική επίθεση σε κρουαζιερόπλοιο καταγράφηκε στις 7 Οκτωβρίου του 1985 όταν ομάδα από τέσσερις ένοπλους τρομοκράτες κατέλαβε το Ιταλικό κρουαζιερόπλοιο Achille Lauro, που φιλοξενούσε περισσότερα από 700 άτομα, τουρίστες και πλήρωμα. Οι πειρατές – τρομοκράτες απαίτησαν από το Ισραήλ την απελευθέρωση 50

Παλαιστινίων φυλακισμένων. Για να αποδείξουν την αποφασιστικότητά τους σκότωσαν τον 69 ετών ανάπηρο αμερικανό τουρίστα Leon Klinghoffer και πέταξαν το σώμα του στη θάλασσα. Το συμβάν έληξε χωρίς άλλη αιματοχυσία, έδειξε όμως σε ολόκληρο τον κόσμο τις συνέπειες που μπορεί να έχει μια τρομοκρατική επίθεση σε κρουαζιερόπλοιο¹⁴.

Επίσης οδυνηρά αποτελέσματα είχε η τρομοκρατική επίθεση που εκδηλώθηκε την 11 Ιουλίου 1988 στο ελληνικό κρουαζιερόπλοιο City of Poros που μετέφερε 471 τουρίστες. Ενώ το πλοίο έπλεε ανοικτά της Αίγινας οι επιβάτες του δέχθηκαν επίθεση από τρομοκράτες που και αυτοί επέβαιναν σ' αυτό. Το αποτέλεσμα της επίθεσης ήταν 9 νεκροί, από τους οποίους οι 4 Γάλλοι, ένας Έλληνας αξιωματικός του πλοίου, ένας Δανός, δύο Σουηδοί, ένας Ούγγρος, και 98 τραυματίες¹⁵.

Πέρα από τις τρομοκρατικές επιθέσεις, επιζήμιες για τον τουρισμό είναι και οι απειλές για την τοποθέτηση βόμβας σε κρουαζιερόπλοιο. Ενδεικτικές είναι οι περιπτώσεις κινητοποίησης της αμερικάνικης ακτοφυλακής του Μαϊάμι και του FBI σε απειλές έκρηξης βόμβας σε κρουαζιερόπλοια που μετέφεραν πάνω από 3.000 επιβάτες και 1.000 μέλη πλήρωμα¹⁶.

ΠΙΝΑΚΑΣ 6. Τρομοκρατικές επιθέσεις σε πλοία 1985-2003

	ΧΩΡΑ / ΠΕΡΙΟΧΗ	ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ	ΤΥΠΟΣ ΕΠΙΘΕΣΗΣ	ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ	ΤΡΑΥΜΑΤΙΕΣ	ΝΕΚΡΟΙ
ΠΛΟΙΟ						
1.	Ανατολική μεσογειακή ακτή Αιγύπτου (Achille Lauro)	7/10/1985	πειρατεία	εθνικό απελευθερωτικό μέτωπο Παλαιστίνης	0	1
2.	Ελλάδα / Πειραιάς (City of Poros)	11/7/1988	όπλα, χειροβομβίδες	άγνωστοι	98	9
3.	Αίγυπτος	4/3/1994	πυροβολισμοί	Al-Gamaa al Ismamiyya	1	0
4.	Σρι Λάνκα	7/7/1997	απαγωγή	Ταμίλ	0	1
5.	Σρι Λάνκα	25/7/1999	βόμβα	Ταμίλ	0	1
6.	Φιλιππίνες / Zamboanga	20/9/2000	βόμβα	άγνωστοι	5	1
7.	Υεμένη / ακτή	6/10/2002	βόμβα	άγνωστοι	0	1
8.	Λωρίδα της Γάζας / ακτή	22/11/2002	βόμβα	Παλαιστινιακή Τζιχάντ	4	0

ΠΗΓΗ: ICT. Επεξεργασία στοιχείων-απεικόνιση Δρ. Πολυξένη Μοίρα

¹⁴ Barlow, Jeffrey G. (1997) , Answering the Call: Carriers in Crises Response Since World War II", NAVAL AVIATION NEWS

¹⁵ Μυλωνόπουλος, Δημ., προσωπική μαρτυρία 11/7/1988, όταν ως Αξιωματικός Λ.Σ. /Διοικητής της Αντιτρομοκρατικής Υπηρεσίας του Κεντρικού Λιμεναρχείου Πειραιά επελήφθη στην αντιμετώπιση του συμβάντος.

Karmon, Ely (30 August 2002), The Iraqi Regime's Links to Terrorism, International Policy Institute for Counter –Terrorism στο www.ict.org.il/ ανατύπωση από το Policywatch, Analysis of Near East Policy from the Scholars and Associates of the Washington Institute.

¹⁶ M. Loy, James (Admiral U.S./ Commandant of the U.S. Coast Guard), July 24, 2001, «Seaports, Cruise Ships Vulnerable to Terrorism», testimony given at a hearing of the Senate Commerce, Science and Transportation Committee.

2.4.4. Η τρομοκρατική απειλή σε λεωφορεία

Το τουριστικό λεωφορείο χρησιμοποιείται ως κύριο μέσο μεταφοράς στις μετακινήσεις των τουριστών από τα καταλύματα στους χώρους ξενάγησης και επίσκεψης. Το τουριστικό λεωφορείο είναι ευάλωτο στην τρομοκρατική απειλή καθώς μεταφέρει αποκλειστικά τουρίστες σε προκαθορισμένα δρομολόγια και με προκαθορισμένες στάσεις. Χαρακτηριστικές είναι οι περιπτώσεις τρομοκρατικών επιθέσεων κατά τουριστικών λεωφορείων που έλαβαν χώρα σε χώρους στάθμευσης έξω από αρχαιολογικούς χώρους, μουσεία κ.λπ.

ΠΙΝΑΚΑΣ 7. Τρομοκρατικές επιθέσεις σε λεωφορεία 1986-2003

	ΧΩΡΑ / ΠΕΡΙΟΧΗ	ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ	ΤΥΠΟΣ ΕΠΙΘΕΣΗΣ	ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ	ΤΡΑΥΜΑΤΙΕΣ	ΝΕΚΡΟΙ
ΛΕΩΦΟΡΕΙΟ						
1.	Αίγυπτος / Λούξορ	15/7/1992	πυροβολισμοί	άγνωστοι	4	0
2.	Αίγυπτος / Γκίζα	8/6/1993	βόμβα	άγνωστοι	21	2
3.	Τουρκία	18/8/1993	χειροβομβίδα	άγνωστοι	8	0
4.	Αίγυπτος / Λούξορ	23/10/1994	πυροβολισμοί	άγνωστοι	3	1
5.	Αίγυπτος / Κάιρο	18/9/1997	πυροβολισμοί	άγνωστοι	8	9

ΠΗΓΗ: ICT. Επεξεργασία στοιχείων-απεικόνιση Δρ. Πολυξένη Μοίρα

2.4.5. Η τρομοκρατική απειλή νέου τύπου (τύπου Μανχάταν)

Την 11/9/2001¹⁷ εκδηλώθηκε μια συντονισμένη μορφή τρομοκρατικής ενέργειας, που είχε ως κύρια χαρακτηριστικά την κατάληψη, συγχρόνως, πολλών αεροσκαφών και την κατεύθυνσή τους σε συγκεκριμένους πολυσύχναστους στόχους, με αποτέλεσμα το θάνατο 3.600 ανθρώπων και τον τραυματισμό 250. Κύριο χαρακτηριστικό της τρομοκρατικής αυτής απειλής είναι το γεγονός ότι οδηγεί αναπόφευκτα στο θάνατο, όταν εκδηλωθεί, δεδομένου ότι οι τρομοκράτες είναι αποφασισμένοι να πεθάνουν και δεν επιζητούν κανενός είδους διαπραγμάτευση. Ενώ δηλαδή στην αεροπειρατεία υπάρχουν αιτήματα των τρομοκρατών που οδηγούν σε διαπραγματεύσεις, με αποτέλεσμα είτε την ικανοποίηση των αιτημάτων με παράλληλη απελευθέρωση των ομήρων, είτε παρέχουν τη δυνατότητα επέμβασης στις δικτυικές αρχές, στη νέα μορφή τρομοκρατίας, δεν υπάρχει καμία διέξοδος. Θα μπορούσε μάλιστα να ονομασθεί τρομοκρατική απειλή «τύπου Μανχάταν» ή «τύπου διδύμων» (Μυλωνόπουλος 2003: 109), από την ονομασία της περιοχής όπου πρωτοεκδηλώθηκε ή από την ονομασία των διδύμων πύργων που έπληξαν τα δύο αεροσκάφη.

2.5. Ο τουρίστας ως στόχος.

Σε πολλές περιοχές της γης, ανάλογα κυρίως με τις πολιτικές συνθήκες που επικρατούν, ο τουρίστας μεμονωμένα αποτελεί στόχο των τρομοκρατικών ομάδων. Ο τουρίστας από τον τρόπο συμπεριφοράς του, ενδυμασίας του και γενικότερα του τρόπου με τον οποίο κινείται στη χώρα υποδοχής γίνεται αμέσως αντιληπτός και λόγω της τρωτότητάς του καθίσταται εύκολα στόχος. Ο

¹⁷ <http://aviation-safety.net>

συνήθης τρόπος έκφρασης της τρομοκρατικής απειλής είναι η απαγωγή τουριστών από τρομοκρατικές ομάδες. Με αυτό τον τρόπο η τρομοκρατική απειλή δημοσιοποιείται μέσα από τα Μ.Μ.Ε. που ανακοινώνουν τα αιτήματα των τρομοκρατών.

Χαρακτηριστική είναι η τρομοκρατική επίθεση σε Έλληνες τουρίστες στο Κάιρο της Αιγύπτου στις 28/4/1996, που είχε ως αποτέλεσμα το θάνατο 18 και τον τραυματισμό 14 ατόμων.

ΠΙΝΑΚΑΣ 8. Τρομοκρατικές επιθέσεις σε τουρίστες 1986-2003

	Χώρα / περιοχή	ημερομηνία	τύπος επίθεσης	τρομοκρατική Οργάνωση	τραυματίες	νεκροί
ΤΟΥΡΙΣΤΕΣ						
1.	Περου	13/1/1990	πυροβολισμοί	φωτεινό μονοπάτι	0	2
2.	Κάτω Χώρες	27/5/1990	πυροβολισμοί	IPA	0	2
3.	Ινδία / Srinagar	27/7/1991	απαγωγή	άγνωστοι	0	1
4.	Τουρκία / Κων/λη	27/6/1993	βόμβα	άγνωστοι	2	0
5.	Τουρκία	5/7/1993	απαγωγή	Κούρδοι	0	0
6.	Τουρκία / Μαρμαράς	21/6/1994	βόμβα	Κούρδοι	10	1
7.	Τουρκία / Μαρμαράς	22/6/1994	βόμβα	άγνωστοι	11	1
8.	Αίγυπτος / Χουργκάντα	27/9/1994	πυροβολισμοί	Al-Gamaa al Ismamiyya	2	3
9.	Ινδία / Κασμίρ	4/7/1995	όμηροι	Al Faran	0	1
10.	Τουρκία / Siirt	13/7/1995	απαγωγή	Κούρδοι	0	0
11.	Αίγυπτος / Κάιρο	28/4/1996	πυροβολισμοί	Al-Gamaa al Ismamiyya	14	18
12.	ΗΠΑ / Empire State Building	23/2/1997	πυροβολισμοί	άγνωστοι	0	1
13.	Υεμένη	4/3/1997	απαγωγή	άγνωστοι	0	0
14.	Υεμένη / Σάναα	23/3/1997	απαγωγή	άγνωστοι	0	0
15.	Ισραήλ / Jaffa	22/7/1997	επίθεση με όχημα	άγνωστοι	11	0
16.	Υεμένη	26/7/1997	απαγωγή	άγνωστοι	0	0
17.	Υεμένη /	6/8/1997	απαγωγή	άγνωστοι	0	0
18.	Υεμένη / Άντεν	13/8/1997	απαγωγή	άγνωστοι	0	0
19.	Υεμένη / Saada	31/10/1997	απαγωγή	άγνωστοι	0	0
20.	Αίγυπτος / Λούξορ	17/11/1997	πυροβολισμοί	Al-Gamaa al Ismamiyya	26	62
21.	Κολομβία / Μπογκοτά	26/3/1998	απαγωγή	ένοπλες επαν. δυνάμεις Κολομβίας	0	0
22.	Ιράν / Τεχεράνη	21/11/1998	άλλη	άγνωστοι	0	0
23.	Υεμένη / Mawdiyah	28/12/1998	απαγωγή	άγνωστοι	0	4
24.	Ουγκάντα / δάσος Bwindi	2/3/1999	πυροβολισμοί	άγνωστοι	0	12
25.	Μαλαισία / νησί Sipadan	23/4/2000	απαγωγή	Abu Sayyaf Group	0	0
26.	Ισπανία / Σαραγόσα κ.α.	22/6/2002	βόμβα σε αυτοκίνητο	Βάσκοι	8	0
27.	Πακιστάν	13/7/2002	βόμβα	άγνωστοι	12	0

ΠΗΓΗ: ICT. Επεξεργασία στοιχείων-απεικόνιση Δρ. Πολυξένη Μοίρα

3. Επίλογος

Η τρομοκρατική απειλή ανεξάρτητα από τον τρόπο με τον οποίο εκδηλώνεται προκαλεί αρνητικές συνέπειες στον τομέα του τουρισμού. Η εξάπλωση του φαινομένου της τρομοκρατίας σ' όλο τον κόσμο προκαλεί αστάθεια στο διεθνές περιβάλλον και καθίσταται ανασχετικός παράγων στην ανάπτυξη του τουρισμού. Επίσης η λήψη αυστηρών μέτρων ασφάλειας στα μέσα μαζικής μεταφοράς και στους χώρους υποδοχής των τουριστών δεν διευκολύνει τη δημιουργία τουριστικού ρεύματος καθώς η ενίσχυση των ελέγχων προκαλεί καθυστέρηση στη μετακίνηση, ταλαιπωρία και δυσφορία στους μετακινούμενους. Την κατάσταση χειροτερεύουν οι ταξιδιωτικές οδηγίες που αφορούν στην απαγόρευση επίσκεψης ορισμένων τουριστικών προορισμών. Η τρομοκρατική απειλή αίρει στην πράξη το ανεμπόδιστο της τουριστικής μετακίνησης που θεμελιώνουν η Διακήρυξη της Μανίλας, οι Διακηρύξεις των δικαιωμάτων του ανθρώπου στη Διεθνή Διάσκεψη του 1966 για τα πολιτικά και ατομικά δικαιώματα και η Τελική Πράξη της Διάσκεψη του 1975 για την ασφάλεια και συνεργασία στην Ευρώπη. Είναι αποδεδειγμένο ότι ο καλύτερος φίλος του τουρισμού και των ταξιδιών είναι η ειρήνη και το ασφαλές περιβάλλον. Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι η επίθεση στους δίδυμους πύργους είχε ως αποτέλεσμα την απώλεια του 17% των κερδών από τον τουρισμό που είχε η πόλη της Ν. Υόρκης το 2000¹⁸.

Στο σύγχρονο ασταθές διεθνές περιβάλλον όπως αυτό διαμορφώνεται μετά τις μεγάλες τρομοκρατικές ενέργειες στο Μανχάταν (11/9/2001) και στο σιδηροδρομικό σταθμό της Μαδρίτης (11/3/2004) προκύπτει το ερώτημα πως ο σύγχρονος άνθρωπος θα επιδιώξει να ικανοποιήσει μέσω του τουρισμού τις ανάγκες υψηλότερων επιπέδων (κοινωνικές, ψυχολογικές κ.λπ.) όταν κατά την διάρκεια της τουριστικής μετακίνησης, διαμονής, εστίασης και αναψυχής απειλείται η βασική ανάγκη της ασφάλειας, ανάγκη που σύμφωνα με την ιεράρχηση του Maslow βρίσκεται στα πρώτα επίπεδα και η ικανοποίησή της αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για την πραγματοποίηση του τουριστικού ταξιδιού.

Η φοβία της τρομοκρατικής απειλής είναι διάχυτη σε κάθε πτυχή του τουριστικού προϊόντος και καθίσταται έντονη και διαρκής όσο διατηρείται το ασταθές διεθνές περιβάλλον που διαμορφώνεται από την διένεξη των Η.Π.Α. και του καθεστώτος του Ιράκ και των χωρών της ευρύτερης περιοχής.

---

¹⁸ Economy, terrorism fears erode tourism in the U.S., Major cities suffer serious declines, The Sun, Oct. 20, 2002

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Barlow, Jeffrey G. (1997). Answering the Call: Carriers in Crises Response Since World War II", Naval Aviation News.
2. Calahan, Alexander B. (April 1995). "Countering terrorism: the Israeli response to the 1972 Munich Olympic massacre and the development of independent covert action teams" Thesis submitted to the Faculty of the Marine Corps Command and Staff College.
3. Economy, terrorism fears erode tourism in the U.S., Major cities suffer serious declines, The Sun, Oct. 20, 2002
4. Hall Michael and O' Sullivan Vanessa, (1996). «Tourism, political Stability and violence», in *Tourism, Crime and International Security Issues*, ed. by Pizam, A. and Mansfeld, Y., John Wiley and sons Ltd.
5. Karmon, Ely (30 August 2002). «The Iraqi Regime's Links to Terrorism», International Policy Institute for Counter –Terrorism στο www.ict.org.il/ ανατύπωση από το Policywatch, Analysis of Near East Policy from the Scholars and Associates of the Washington Institute.
6. M. Loy, James (Admiral U.S./ Commandant of the U.S. Coast Guard), July 24, 2001. «Seaports, Cruise Ships Vulnerable to Terrorism», testimony given at a hearing of the Senate Commerce, Science and Transportation Committee.
7. Nesmith, Jeff, «Globalization, Tourism, and Terrorism: The Formation of a Global Community», in <http://www.stanford.edu/>
8. Norton, G. (1987). «Tourism and International Terrorism», *The World Today*, 43 (2).
9. Raymond Bar-on, Rafael, «Measuring the effects on tourism of violence and the promotion following violent acts», in Pizam, Abraham and Mansfeld, Yoel (1996), *Tourism, Crime and International Security Issues*, John Wiley and sons Ltd.
10. Richter, L. and Waugh, W. (1986). "Terrorism and tourism as logical companions". *Tourism Management*, December.
11. «Russian troops storm Moscow theater. Minister: Many lives saved, Saturday». October 26, 2002 in <http://edition.cnn.com> and <http://www.cbsnews.com>
12. Ryan, C. (1993). «Crime, Violence, Terrorism and Tourism», *Tourism Management*, 14 (3).
13. Stork, U.M. (2002). «The Tourism Industry in the Third Millennium is a resilient Industry as shown at the Impact of the Terrorist Attack of 9-11-2001», La Salle University.
14. Weinmann G. – Winn, C. (1994). *The theater of terror. Mass Media and international terrorism*, White Plains, N.Y. Longman.
15. E.O.T. - Υπουργείο Εξωτερικών & Γραφείο Διεθνών Σχέσεων (1981). *Η Διακήρυξη της Μανίλας για τον διεθνή τουρισμό*, Αθήνα.
16. Ηγουμενάκης, Ν. (1997). *Τουριστική Οικονομία*, τόμος Β', εκδ. Interbooks.
17. Καρβούνης, Σ. (1996). *Συστήματα Τεχνολογίας*, εκδ. Σταμούλης, Πειραιάς.
18. Λύτρας, Π (1998). *Κοινωνιολογία του Τουρισμού*, Β' έκδοση, εκδ. Interbooks, Αθήνα.
19. Μοίρα, Πολυξένη, κ.α. (2003). *Κοινωνιολογία και Ψυχολογία του Τουρισμού*, Παιδαγωγικό

Ινστιτούτο

20. Μοίρα-Μυλωνοπούλου Πολ. (2000). *Τουριστική Γεωγραφία. Ασία*, εκδ. Σταμούλης, Αθήνα.
21. Μοίρα-Μυλωνοπούλου, Πολ. (1999). *Τουριστική Γεωγραφία. Ευρώπη*, εκδ. Σταμούλης, Αθήνα.
22. Μοίρα-Μυλωνοπούλου, Πολ. (2001). *Τουριστική Γεωγραφία. Αφρική-Αμερική-Ωκεανία*, εκδ. Σταμούλης, Αθήνα.
23. Μυλωνόπουλος, Δ. (2003). «Η τρομοκρατική απειλή στην αερομεταφορά ως παράγων ανάσχεσης της τουριστικής ανάπτυξης», Τουριστική Επιστημονική Επιθεώρηση, τεύχος 1.
24. Μυλωνόπουλος, Δ. (2004). *Ναυτιλία. Έννοιες-τομείς-δομές*, εκδ. Σταμούλης, Αθήνα.

ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ

1. <http://aviation-safety.net>
2. www.airsafe.com
3. <http://edition.cnn.com>
4. www.crashdatabase.com
5. <http://www.o-keating.com/hsr/>
6. www.ict.org.il
7. <http://www.stanford.edu/>
8. <http://edition.cnn.com>
9. <http://www.cbsnews.com>